

MA-3h

Somogyi néprajzi Múzeum

MA-3h

Néprajzi adattev

Gyűjtő: Bella Málna

Gyűjtés ideje: 1951.

Tantálom; Monografia

3 lap, 1 térkép

Földrajzi múzeumból: Bányász-pusztán

Stammutumból: XX XIII.

Iratgyűjtő

MSZ 5617

PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Keltározás

Utórezet 1988. ápr. az egyesítés elől 36. kétfelől

36

NA-34

1/12/3

M

BONNYA-PUSZTA.

93/1954

Bonnya község legújabb települése és ezzel együtt kisközség a Tabi járásban, dombos erdős vidéken. Bonnya község területe 2541 kat. hold, külön 1135 kat. hold képezi a pusztát határát. Bonnya-pusztát lakóházainak száma 38, külön alsó tagozatu elemi iskolával és tanító lakással.

A Balatontól délre illetve délkeletre az ugynevezett Somogy-Tolnai dombvidék a "Ketlen ország" pannoni tengeri üledékekből épült fel. Rétegeit a sivatagi korszak viharai előbb letarolták, majd lész takaróval fedték. Felületének a vízmosások és észak-déli irányu szélbarázdák, közbe közbe ugynevezett hátságok adnak változatosságot. A Balaton déli partjain emelkedő vulkáni eredésű Fenyődi hegyen, Somogyvár környéke a Kapos és Koppány völgyén kívül érdekes tájrészletei nincsenek. Külön megemlítendő az ugynevezett Igal emelkedő amely vetődéses felboltozás és azonos dunántúli szerkezetek mellett olaj tartalmu geográfiai képződmény. Ez a harmadkori tengerek öbleiben keletkezett olaj az európai előfordulások túlnyomó része. Ezen tengerek üledékei hazánkban is nagy területeket foglalnak el. Közülük a kutatók az oligocén koru kiscelli agyagot tartják a legfontosabbnak és az olajanya közetének tekintik.

A geofizikai vizsgálatok kimutatták, hogy Somogy megyében Inke, Kutas Görgöteg, Kurd és Igal bir a legreményteljesebb szerkezetekkel. Ezek közül bennünk elsősorban az igali érdekel, mint olyan terület melynek felboltozása Bonnya-pusztát határában kezdődik, 1953 tavaszán talajtani kutatások folytak is ezen a vidéken kielégítő eredménnyel.

A Dunántul vízrendszerébe Somogy megye a Balaton 3015 négyzet km. területtel és 300 vízfolyással, a Kapos-Sió vízgyűjtő területével szerepel melynek kiterjedése 5214 négyzet km. vízfolyásainak száma 632. Ebbe a vízrendszerbe kapcsolódik a Koppány patak is melynek völgyében terül el Bonnya pusztát. A Koppány szabályozott patak amely völgyének vizét Tolnánémedinél ontja a Sióba.

Helységünk őstörténete egybe esik az egész Dunántul őstörténetével, fejlődésével, mindéddig nem kerültek felszínre olyan adatok illetve leletek amelyek különösebb jelentőséget biztosítanának számára.

Történeti időkben amelyeket a római impérium idejével kezdhetünk, a mai Pannonia infer, tartozik. A lakosság részben meghodolt itt talált őseriat törzsek és a polgári és katonai helyek telepített lakosága. Alsó Pannonia consuli címmel kinevezett első helytartója Hadriánus /106-108/ Traján után imperátor /117-138/. Ennek a kornak als-Pannoniában rengeteg történelmi emléke maradt. Községünk kiesett a hadiutak hálózatából és így nincs rá semmilyen adat, hogy különös szerepet töltött volna be, vagy egyáltalán telepített hely volt-e. A IV.sz. végén megdőlt arémaiak uralma és Pannonia a különböző népvándorlási hullámok alatt átmenő területe a keleti áradatoknak. 433-455-ig, Attila hun birodalmának része. Később longobard, gót birtok majd avar uralom alatt van. Mondanunk sem kell, hogy Dunántul területén monumentális emléket a népvándorlási kor egyetlen népe sem hagyott. Valamennyi csak átvonuló. Nem az állandó letelepülés, államalkotás szándékával jött. Nevét megörökítő nagyobb alkotásra nem is gondolt sőt inkább a meglévőket is pusztította. Azalatt a négyszáz év alatt mely a rómaiak tényleges hatalmának megszűnésétől a magyarok föllépéséig eltelt, a népvándorlás népei valósággal letarolták a vidéket. AIX. század végén Dunántul és így Somogy is Privina szlovén fejedelen uralma alatt van.

A honfoglaláskor Somogyt Bulesu és a szomszédos Tolnát Vajtha törzse vette birtokába ez Anonimus "Gesta Hungarorum" e. munkája szerint. Ezzel szemben a legújabb kutatások szerint Karkász népe Somogy és Zala földjén Betond törzse Baranya megye területén helyezkedett el. A honfoglalással elértük Dunántul ezze együtt Somogy szorosabban vett történeti korát. Szent István király korát az alapítások tömege jelzi, számunkra legjelentősebb Koppány vezér szereplése, hiszen községünk Koppány földjén fekszik és emlékét több község, patak, dombláne nevében hordja.

Bonnya először "VILLA BUDUNA" alakban 1229-ben fordul elő irott emlékeinkben, mint a székesfehérvári káptalan birtoka, BWNYA 1480-ban vásáros helység. Az 1536 évi adólajstromban a fehérvári préposté volt. Mint hodolt falu az 1573 évi fejadó jegyzékben 14 adózó házzal volt feltüntetve. Egy ideig a környező falvakkal együtt enyengi Török Bálint birtoka, Lakosai eredetileg tisztán

magyarok, svábok csak 1780 táján költöztek ide a Tolna megyei Nagyszékes faluból. 1733-tól a helység a gr. Hunyadi család birtokában volt akik a jelen század elején 1902-ben itteni birtokukat felparcellázták és azt eladták a helybeli gazdáknak.

Igy alakul meg az új település BONNYA-PUSZTA. Ugyanazon népi elemekkel kik az anya községet alkotják.

Bonnya pusztá határát képezi Bonnya község amelynek multjából idéztük az előbbi adatokat. További határa kis helyen Igal mely 1948-ig járási székhely, a pusztá közepétől a 66-os műutonn 8 km-re magyar község tulnyomó kath. vallású lakossággal. Történetéről 1192-ben találkozunk először III Béla megerősítő levelében, melyet a király Fehérvári Jánosnak részére állított ki "Villa Igola"-t 1272-ben Meis nádor adományozta a nyulszigeti apácáknak akik az egész középkorban birták, valesszini hogy mint tulnyomó részben erdőbirtok a mai Bonnya pusztá is a Koppány völgyéig hozzá tartozott. 1462-ben említik a Boldogságos Szűz tiszteletére emelt minorita kelesterát. Temploma és plébániája már 1332-37-ben már volt. "Opidium Igal" 1448-ban városi kiváltságot élvez. 1462-ben vásártartási jogot nyert a város Mátyás királytól. 1536-ban enyingi Török Bálint kezén van. A hódoltság alatt is lakott helység. A XVIII sz. elejétől a gróf Batthányi család tulajdona 1849-ig amikor a kinstár elkobozta és később eladta Berger Miksának. A XVIII és XIX sz. Igal népes mezőváros volt sok iparessal virágzó kereskedelemmel.

Következő szomszédunk Somogyasesa ugyanesak a Koppány völgyében. Területe 3.963 katasztrális hold, magyar anyanyelvű lakossággal, 254 lakóházzal, alsó és felső tagozatu általános iskolával. Pess. Acsa 1406.-ban részben kismemesek, részben a veszprémi püspök birtoka. A török hódoltság első felében még lakott hely. 1600 táján azonban elpusztult. Földesura változatlanul a veszprémi püspök 1945.-ig. 1746-ban telepítette ujra földesura a környék közelfekvő falvaiból származó magyar, rom. kath. vallású lakókkal. Somogy elő nevét a helység nevek rendezekor kapta.

Jutom pusztá a Zichyek által 1598 óta birtokolt mágoesi uradalom része. Bonnya pusztá területe mindig a Köröshegy kaposvári országut felező birtoka volt. Ma is a 66-os műut. itt vezet keresztül és a balatoni műut ép úgy mint kaposvár egyformán 31 km-re van.

A település a Koppány völgyére támaszkodik a határa pedig erre merőlegesen dél kelet északnyugati fekvésű. A Koppány völgyébe tipikus település a Koppány medrére merőleges völgykatlanok benépesítése, /lásd Kisbár Bonnya, Acsa, Döröeske stb. / Oka a vízlevezetés.

Bonnya pusztát 1902-ben a gróf Hunyady uradalom Bonnya határában fekvő 1315 kat. hold birtok felparcellázása lapítja meg. Természetes, hogy első vevőként a bonnyai ős lakosság jelentkezik. Hiszen erősen körülhatárolt területe nagybirtokok közé volt ékelve és földszerzésre nem volt lehetősége. Ezek a gazdák először bonnyai belsőségeikből gazdálkodnak az ujjonnan szerzett területen, később ahogy a fiatalok új tűzhelyet alapítanak, lassan kialakul az új település Bonnya pusztán. Amely eredetileg a tisztartói, erdőszeti házból, egy pár eselédházból és is tállóból állott. Területén volt kettő elhagyott és kettő sarab működő téglázó is. Az első telepesek Bonnyáról mind svábok. Az első magyar települő család Szentgállos-kérről Bódó, Somogyziból Takács, Bonnyáról Ósi és Szvatt. A német családok evangélikusok és a döröeskei parochiához tartoznak és a magyar családok kath. vallásúak és a somogyaseai egyház hívei. A század elején alakult település gyors virágzásnak indult, mert jó földjei és kedvező állattartási lehetőségei vagyonosságának alapjai. A szépen kiépült házak és belsőségek száma 38. Az első világháboru háboru akadályozta a település fejlődését, de mégsem volt rá hatása a település területére. A második világháboru követő idő azonban döntően megváltoztatta a település területét. A települt német ős lakosság kitelepítésével, délszláv és felvidéki települések házhoz és földhöz juttatása révén döntően megváltozott a helyzet. A hervátországi családokéig a háboru folyamán menekültek az anyaországba, az ottani életveszélyes helyzet miatt és elfoglalta az önként nyugatra távozott németység helyét. A felvidéki családok 1949-ben áttelepítés folytán kapták az akkor kitelepülésre került németek ingatlanait. Azáttelepült hervátországi családok száma 6. Ebből jelenleg még egy család ide települt száma 10 háztartás. Ebből eltelepült 3. Cigány lakossága a pusztákáres hatásaiban inkább itt mint Somogyasesán nyilatkozik meg.

Az új település önmállósági törekvései legelőbb is abban mutatkozik meg, hogy első halottait a saját földjébe akarja helyezni és így önálló temetőt létesít. A két vallású település képtelen viselni egy kápolnának építési terheit, ezért csupán harang lábat állít, melynek létesítése tűzriasztási szempontból is indokolt volt.

A gyermekek iskoláztatása először a közeleső Ácsán történik és bizony elmúlt egy emberöltő míg végre 1938-ban megépítik a tanítói lakással együtt az alsófoku általános népiskola helységét.

Mint teljesen új település melynek népi elemei mind idegenből származik mindegyik más szokásokat hozván magával, kialakult népi arcúata a településnek nincs. Sem népviseletről sem a múltban gyökerező népi szokásokról nem beszélhetünk.

Muller

MA-34

BONNYA PUSZTA

vastatos Lérképe

IGALI HATÁR

II/2/4

♀
Somogyacsa
templom

Hosszúútás

Kislóti dűlő

Kecske domb

Baris völgy

Koppány patak

Vasútállás

SOMOGYACSAI HATÁR

66-os műút

Futómi dűlő

Mezőszőlő telek

BONNYAI HATÁR

NAGYTOLDE
PUSZTAI ALL.
GAZDASÁG

BONNYA PUSZTA

TERÜLETE: 435 kA.h.

HÁZAISZÁMA: 38.

ISKOLA: 1

Melléklet

